

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

Správa o finančnej stabilite máj 2018

Marek Ličák, Odbor dohľadu na makroúrovni

1.6.2018

Hlavné trendy a riziká

Všeobecná charakteristika

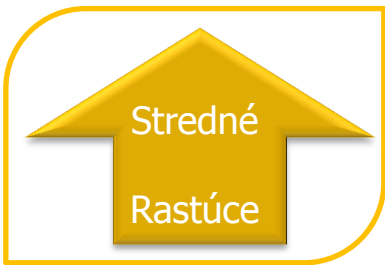
- Silný domáci a zahraničný ekonomický rast; rastové tendencie na globálnych finančných trhoch
- Rast aktív v domácom finančnom sektore
- Slovenský finančný sektor je odolný; rast ziskovosti
- Na pozadí týchto trendov sa objavujú viaceré riziká...

Najvýznamnejšie riziká

Rýchly rast zadlženosti domácností aj podnikov Miera cyklických rizík je najvyššia v eurozóne

- Rastúca zadlženosť domácností zvyšuje ich citlivosť na negatívne šoky
- Napriek istému spomaleniu rast úverov je aktuálny rast zadlženosti nadmerný
- Nové opatrenia NBS na LTV a podiel celkovej zadlženosti k príjmu (DTI)

Rastúce nerovnováhy v externom prostredí, najmä na globálnych finančných trhoch, sú čoraz zreteľnejšie

- Riziko nadhodnotenia aktív, a to na akciových aj dlhopisových trhoch
- Náhla zmena postoja investorov môže rýchlo spustiť vlnu turbulencií
- Aktuálny ekonomický rast nebude zrejme dlhodobejšie udržateľný (dosiahla sa úroveň potenciálu)

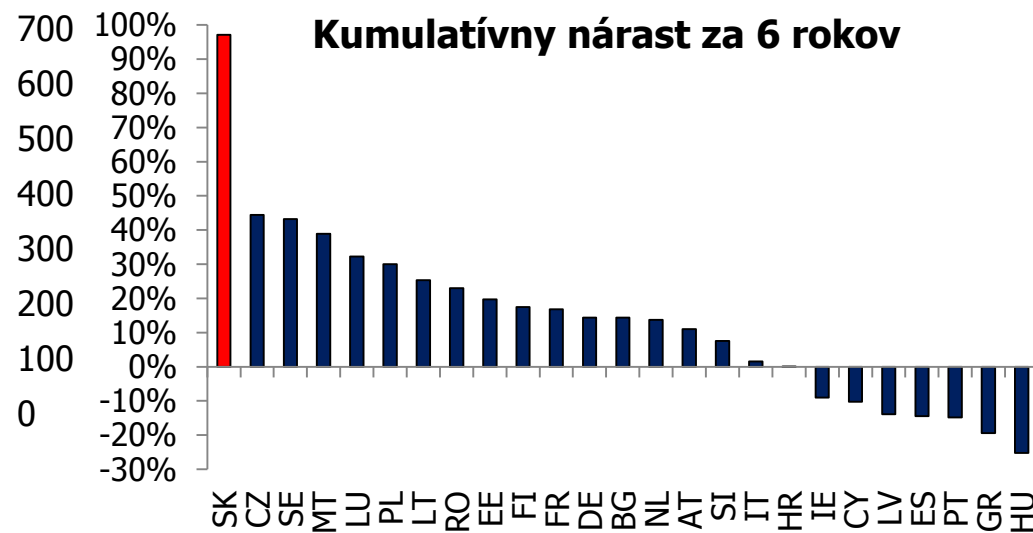
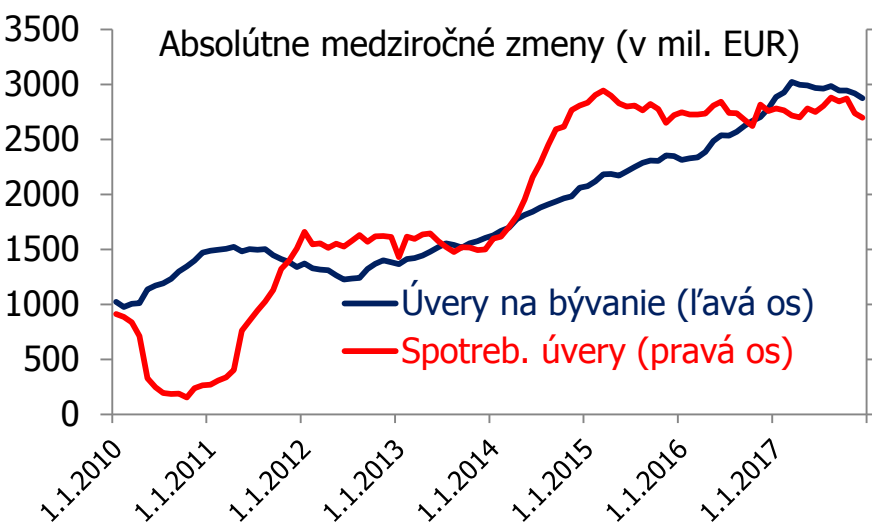
Silný rast úverov domácnostiam

Napriek miernemu spomaleniu pretrváva vysoký rast retailových úverov

- Za posledných 6 rokov sa objem úverov retailu zdvojnásobil
- Absolútne zmeny spotrebiteľských úverov aj úverov na bývanie naďalej blízko historický maxim, mierny pokles relatívnych zmien
- Hlavný faktor: nízke/klesajúce úrokové sadzby, tlak na kompenzáciu klesajúcich marží, ekonomický vývoj

Tempo rastu úverov retailu

Hodnotenie podmienok poskytovania úverov

- Bankový sektor na Slovensku vykazuje vyššie úrovne DTI a LTV
- Limity na LTV z medzinárodného porovnania stále relatívne voľné

Parametre úverov		Hodnota	Trend vývoja
LTV	Priemerná hodnota	76 %	
	Podiel nových úverov s LTV>80%	33 %*	
DTI	Priemerná hodnota	6,2	
	Podiel nových úverov s DTI>8	21 %	
Priemerná splatnosť nových úverov		26,4 roka	Rastúci (o 0,9 v r. 2017)
Podiel úverov poskytovaných prostredníctvom fin. sprostredkovateľov		61 %	Rastúci

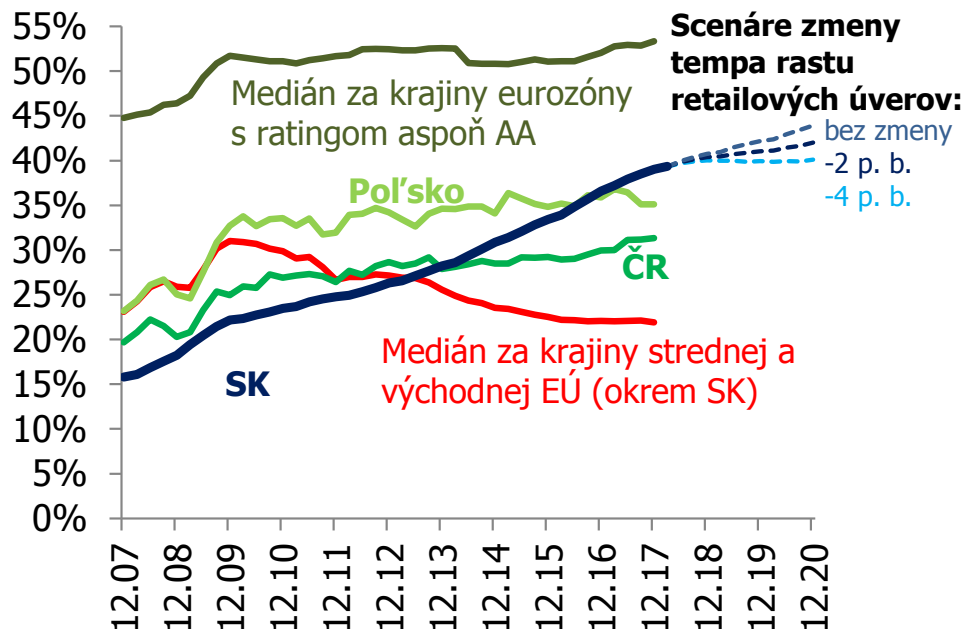
* Napr. v prípade ČR je podiel úverov s LTV medzi 80 % a 90 % na úrovni 28 %, ratingová agentúra Moody's napriek tomu v správe zo 6.4.2018 upozornila na výrazné riziko spojené s vysokým podielom úverov s vysokým LTV.

Rýchly rast zadĺženosti domácností

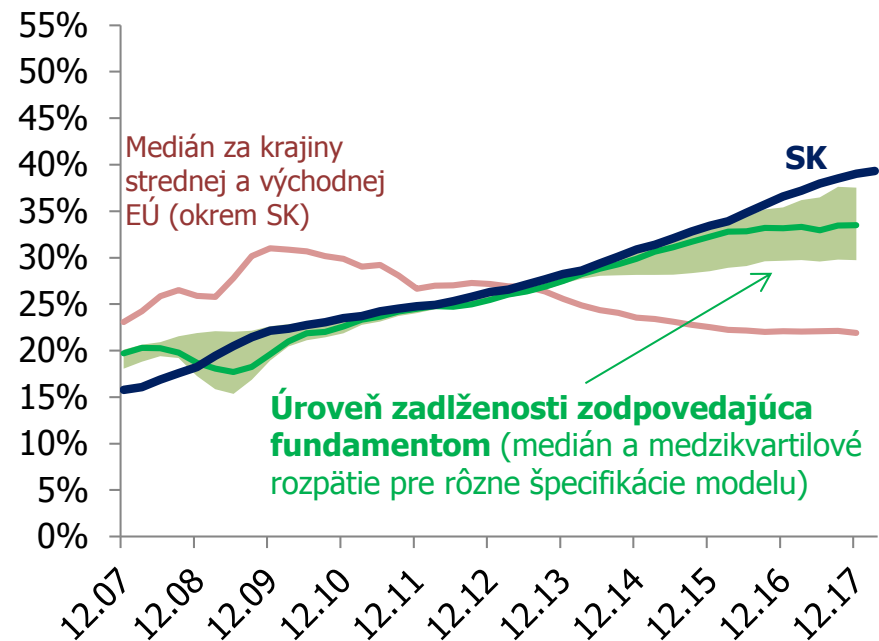

- Rast aj úroveň zadĺženosti sú v porovnaní s ekon. fundamentami nadmerné
- Rast zadĺženosti nie je spojený s rýchlejšou konvergenciou, ale najmä s výrazným poklesom úrokových sadzieb
- Pre stabilizáciu pomeru zadĺženosti k HDP, resp. spomalenie jeho rastu na úroveň okolitých štátov (napr. Česká republika a Poľsko) je potrebné ďalšie spomalenie tempa rastu úverov na úroveň približne 7 % až 9 %

Zadĺženosť v porovnaní s inými krajinami (% z HDP)

Zadĺženosť v porovnaní s úrovňou zodpovedajúcou ekonomickým fundamentom (% z HDP)

Zdroj: NBS, Eurostat.

Posledné údaje sú k 31. marcu 2018. Simulácia vývoja sa týka obdobia od apríla 2018 do decembra 2020. Predpokladaný vývoj HDP vychádza zo strednodobej predikcie NBS k prvému štvrtroku 2018.

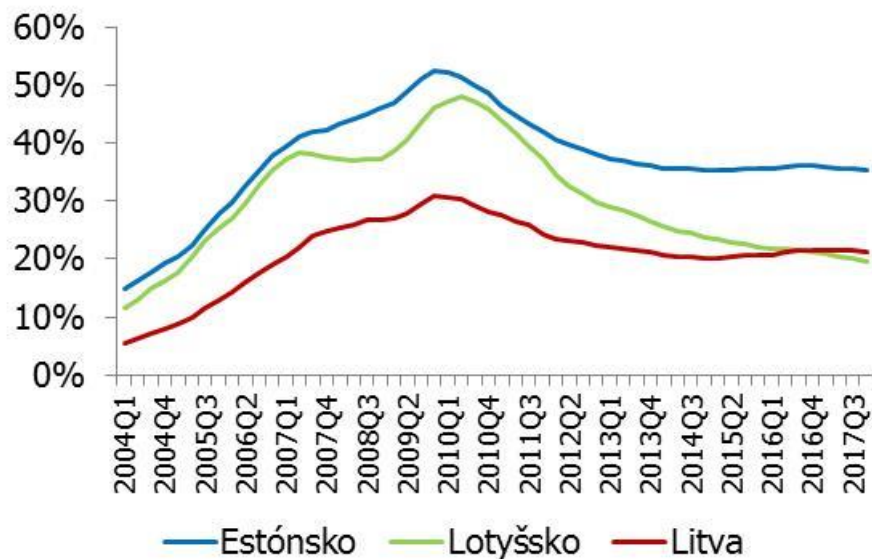
Úroveň zadĺženosti zodpovedajúca fundamentom bola odhadnutá na základe kointegračných vzťahov získaných pomocou panelovej kointegračnej regresie z údajov 11 krajín strednej a východnej EÚ.

Prípadová štúdia vývoja v pobaltských krajinách

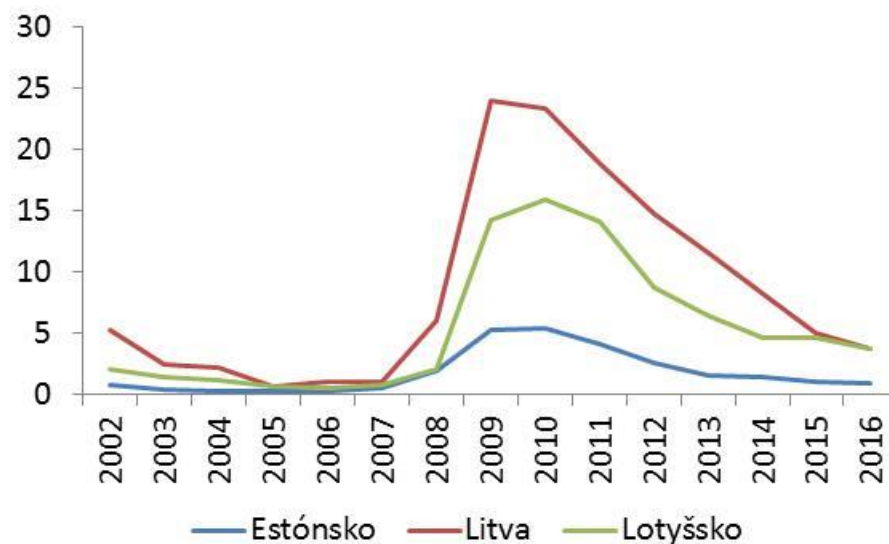

- Riziká spojené s rýchlo rastúcou zadlženosťou súkromného sektora môžu byť výrazným zdrojom nestability
- To platí aj v prípade, ak je samotná úroveň zadlženosti relatívne nízka a aj pri absencii iných externých zdrojov rizika (napr. spomalenie globálnej ekonomiky)
- Pred krízou (do 2006):
  - Výrazný rast cien nehnuteľností
  - Rýchly rast zadlženosti z nízkych úrovní, relatívne uvoľnené kreditné štandardy
  - Extrémne nízka miera zlyhaných úverov
- V kríze: Prepad cien nehnuteľností, straty zo zlyhaných úverov, problémy s likviditou, potreba medzinárodnej pomoci a asistencie zo strany EÚ a MMF, potreba rozsiahlych úspor

Vývoj zadlženosti domácností v pomere k HDP

Vývoj podielu zlyhaných úverov

Trh nehnuteľností

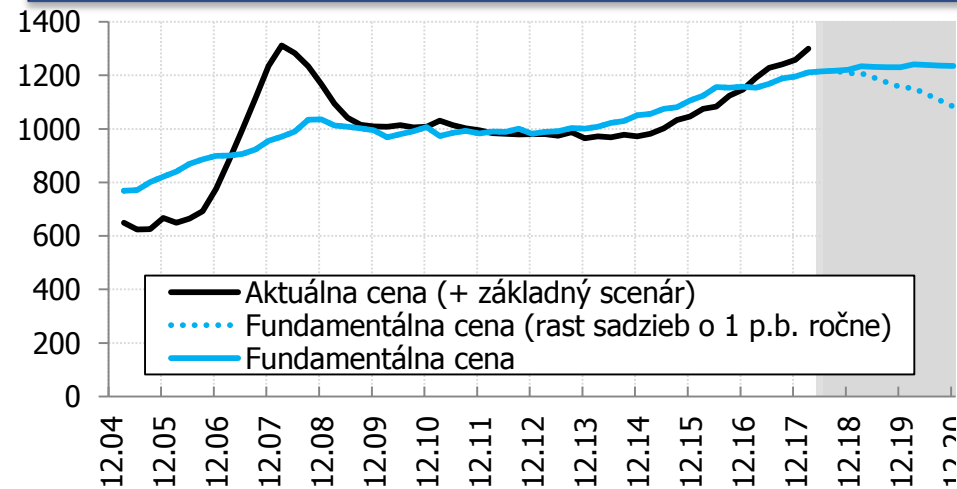
Aktuálny, ako aj očakávaný vývoj faktorov vplývajúcich na ceny nehnuteľností znižuje potenciál pre ich ďalší dlhodobu udržateľný rast

- Ceny bytov ďalej rastú, náznaky stabilizácie na sekundárnom trhu; klesá ponuka na trhu nových bytov
- Faktory, ktoré pribrzdia potenciál pre ďalší (udržateľný) rast cien nehnuteľností:
  - postupné nasycovanie trhu úverov
  - začínajúci demografický úbytok ľudí vo veku od 25 do 45 rokov
- Pokračovanie ďalšieho tempa rastu cien nehnuteľností doterajším tempom by mohlo začať vykazovať znaky nadmerného rastu.

Vývoj cien nehnuteľností (EUR/m²) na sekundárnom trhu

Vývoj fundamentálnej ceny bytov

Za vstupné fundamenty sa považuje počet pracujúcich, priemerná mzda, úroková sadzba a objem úverov.

Nové opatrenia NBS

- Zníženie podielu nových úverov vysoko zadlženým klientom – celkový dlh by nemal presiahnuť 8-násobok čistého ročného príjmu žiadateľov o úver, zavádza sa výnimka nad túto úroveň

Obdobie	Maximálny podiel úverov s úverovým stropom nad 8
1.7.2018 až 30.9.2018	20 %
1.10.2018 až 31.12.2018	15 %
1.1.2019 až 30.6.2019	10 %
po 1.7. 2019	5 % + 5 % (pri splnení dodatočných podmienok)

- LTV - poklesne podiel nových úverov, ktoré presahujú 80 % hodnoty založenej nehnuteľnosti; postupne poklesne na úroveň 20 %, rušia sa 100 %-né hypotéky

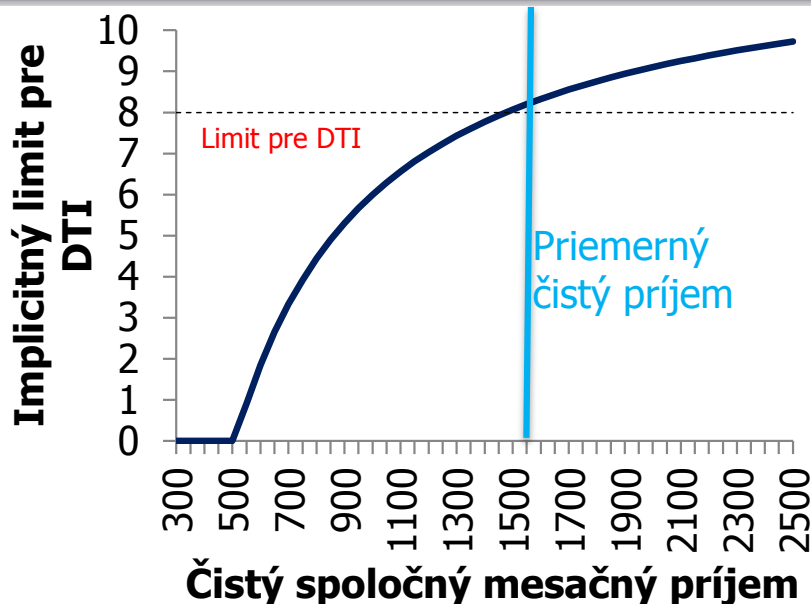
Obdobie	Maximálny podiel úverov medzi 80% a 90% hodnoty nehnuteľnosti
1.7.2018 až 30.9.2018	35 %
1.10.2018 až 31.12.2018	30 %
1.1.2019 až 30.6.2019	25 %
po 1.7. 2019	20 %

Dôvody zavedenia limitu pre DTI

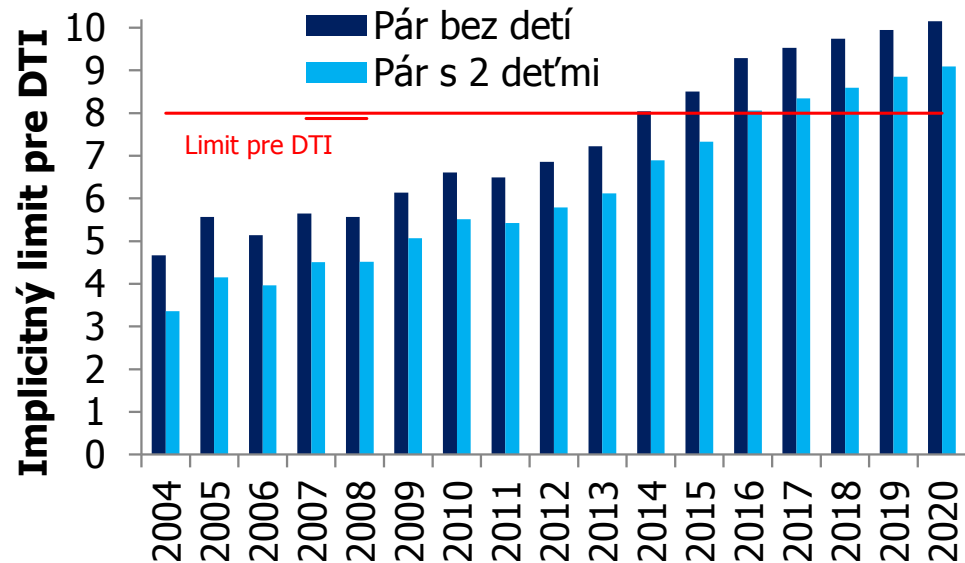

- Priemerné DTI pri nových úveroch na bývanie je jedno z najvyšších v eurozóne
- Domácnosti so stredne vysokým a vyšším príjmom môžu aj pri súčasných nastaveniach podmienok poskytovania úverov dosiahnuť pomerne vysokú zadlženosť.
- Aktuálne platné limity implikujú istý implicitný limit pre DTI, ten ale bude v dôsledku rastúcich príjmov stále voľnejší
  - Význam limitu pre DTI sa prejaví najmä zmiernením rizika nadmerného rastu zadlženosti pri pokračujúcom poklese úrokových sadzieb a raste príjmov spojených s rastúcim rizikom prehrievania trhu práce a ekonomiky

Implicitného limitu pre DTI dvojicu žiadateľov s 2 deťmi

Vývoj implicitného limitu pre DTI pre domácnosti s priemernými príjmami

Dopad na rast úverov a zadlženosti

- Rast retailových úverov by sa mal mierne spomaliť, v rozpätí od 0,5 p. b. do 1,4 p. b.

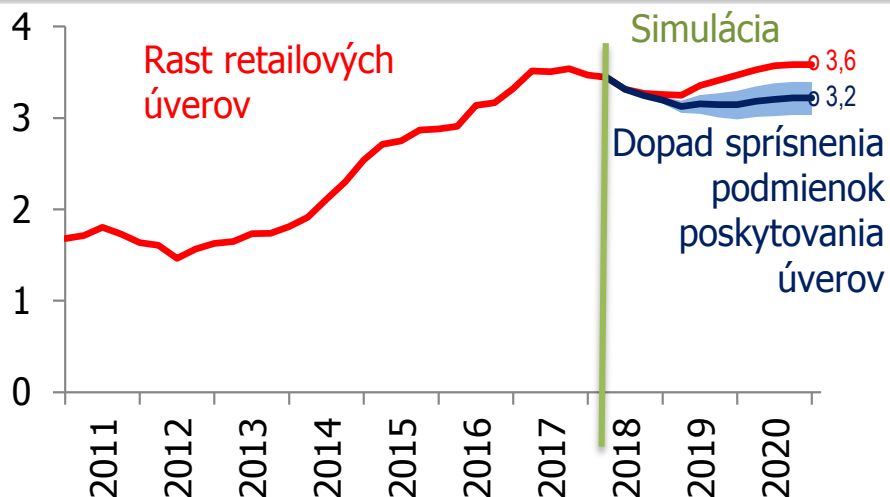
Predpoklady reakcie klientov – tri scenáre

- Pravdepodobný scenár:** 10 – 20 % klientov dotknutých sprísnením podmienok stratí záujem o úver, ostatní sa uspokojia s nižším objemom
- Scenár s nízkym dopadom:** nikto nestratí záujem o úver, napriek nižšej výške úveru
- Scenár s vyšším dopadom:** 20 % - 30 % dotknutých klientov stratí záujem

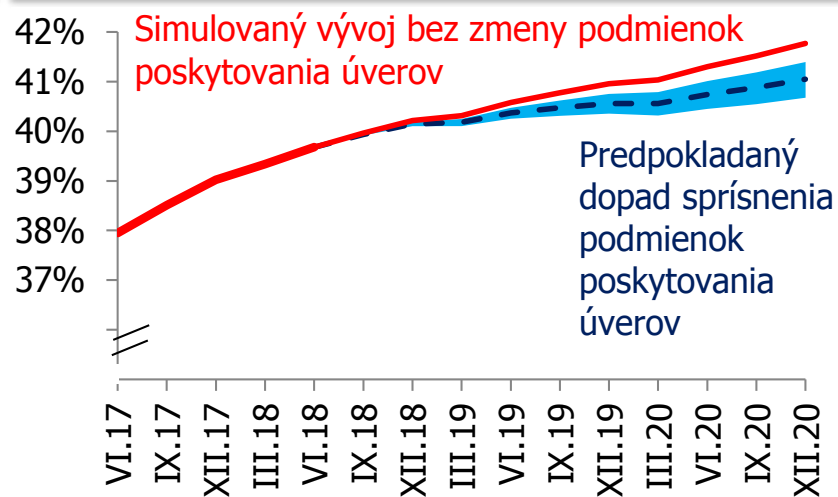
Výsledky (v p. b.)

	Scenár s nízkym dopadom	Pravdep. scenár	Scenár s vyšším dopadom
Dopad na tempo rastu retailových úverov	-0,5	-0,9	-1,4
Dopad na podiel zadlženosti domácností k HDP (kumulovaný dopad do 2020)	-0,4	-0,8	-1,1

Dopad na medziročné prírastky úverov (v mld. EUR)

Dopad na zadlženosť k HDP

Zdroj: NBS. Podfarbenie zobrazuje interval dopadu medzi scenárom s nízkym dopadom a scenárom s vyšším dopadom. Posledné údaje sú k 31. marcu 2018. Simulácia vývoja sa týka obdobia od apríla 2018 do decembra 2020.

Rast úverov podnikom

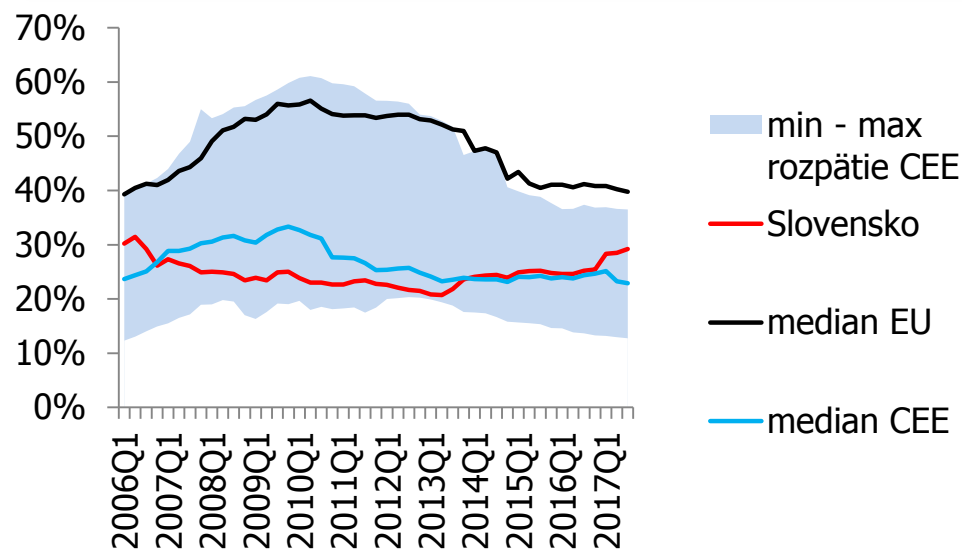
Napriek miernemu spomaleniu na konci r. 2017 a v 1. štvrt'roku 2018 naďalej rýchly rast zadlženosti

- Tempo úverovania podnikového sektora pokleslo
  - Významnejší pokles pri krátkodobých úveroch a úveroch pre SME
- Expanzívna fáza na trhu komerčných nehnuteľností
  - Silný dopyt a výrazná aktivita na strane ponuky (s výnimkou ponuky rezidenčných novostavieb, ktorá zaznamenala pokles)
- Zadlženosť k HDP rastie od r. 2014, postupne presiahla priemer strednej a východnej EÚ
  - Okrem úverov rastie aj dlh získaný prostredníctvom emisie cenných papierov

Medziročný rast úverov podnikom

Nárast zadlženosti podnikov (v % z HDP)

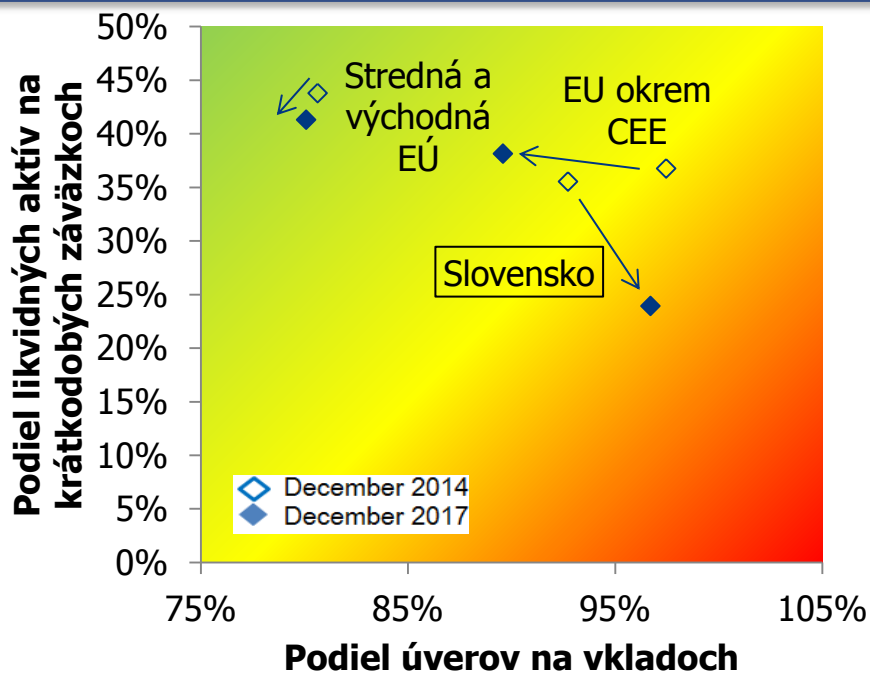
Riziko likvidity v bankovom sektore

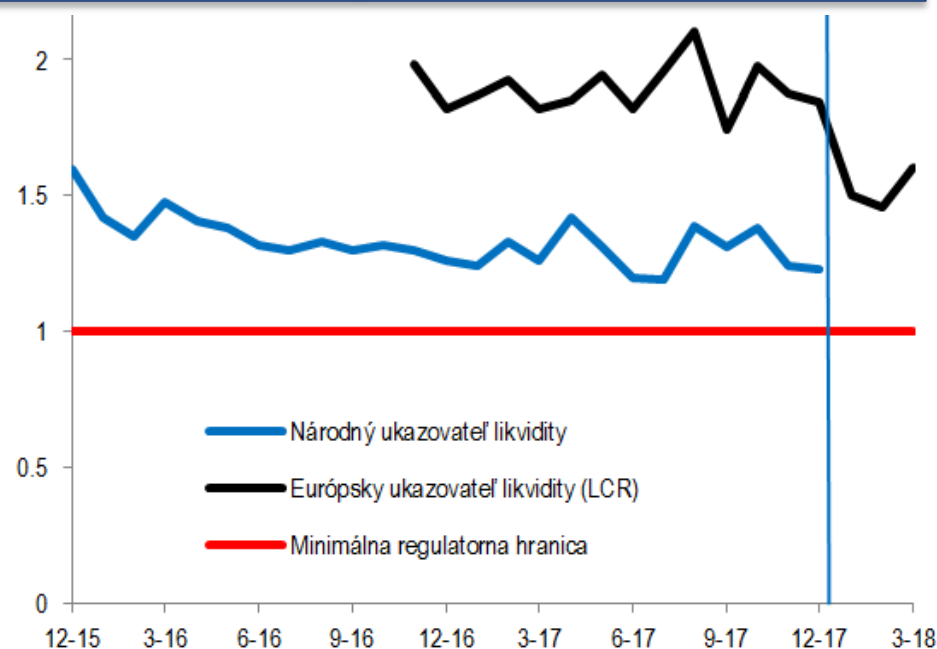
V oblasti rizika likvidity sa zvýraznili dlhodobé nepriaznivé trendy

- Rýchly rast úverov je do veľkej miery financovaný prostredníctvom krátkodobých vkladov klientov – banky sú stále viac závislé od stability vkladov
- Podiel úverov ku vkladom rastie, a to najrýchlejšie v eurozóne
- Pokles likvidných aktív – vplyv nahradenia národného ukazovateľa
- Rast citlivosti na riziko likvidity vo fondoch kolektívneho investovania

Slabnúca pozícia likvidity slovenského bankového sektora

Pokles ukazovateľa likvidity v retailových bankách v prvom štvrtroku 2018

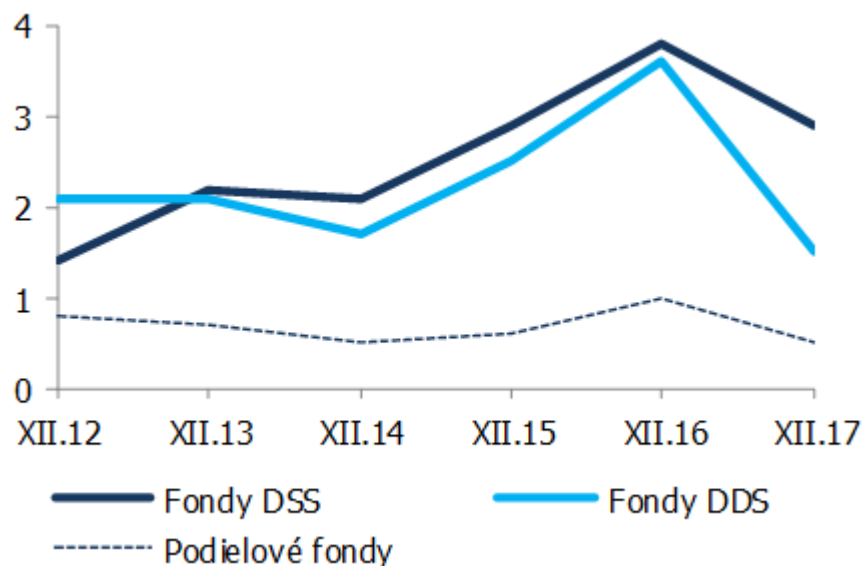
Trhové riziká vo finančnom sektore

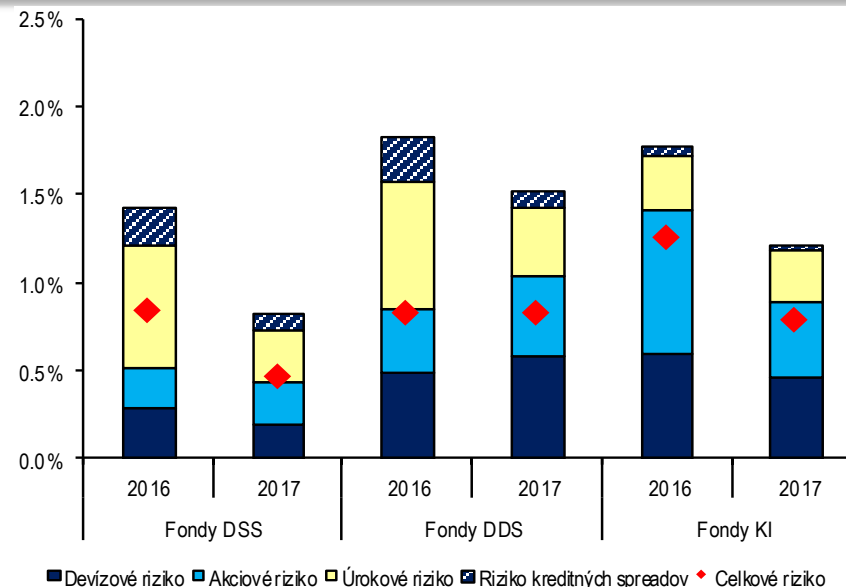
Rast akciových investícií v sektoroch zameraných na správu aktív

- Rýchly rast úverov je do veľkej miery financovaný prostredníctvom krátkodobých vkladov klientov – banky sú stále viac závislé od stability vkladov
- Medziročný pokles rizikovosti vo fondoch - merané prostredníctvom VaR
  - Rast akciovej zložky bol kompenzovaný poklesom volatility v roku 2017, pokles durácie
  - Nárast volatility vo februári 2018 sa premietol do rastu rizika vo fondoch

Durácia portfólia (v rokoch)

VaR v jednotlivých sektoroch

Oživenie globálnej ekonomiky zosilnelo, prehýbili sa však riziká spojené s vývojom na finančných trhoch

- Globálna ekonomika zažívala v roku 2017 najlepšie časy od veľkej finančnej krízy, toto tempo však nemusí byť dlhodobou udržateľné
- Riziko nadhodnotenia aktív na akciových aj dlhopisových trhoch, nízke kreditné prirážky
  - náhla zmena postoja investorov môže rýchlo spustiť vlnu turbulencií
  - dianie na finančných trhoch bolo počas roka 2017 mimoriadne stabilné, ale po turbulenciách vo februári sa volatilita posunula na vyššiu úroveň
- Nerovnováhy na finančných trhoch sú stále zreteľnejšie
  - USA: výrazný rast poskytovaných vysoko zadlženým subjektom, často so špekulatívnym ratingom
  - rastie podiel investícií prostredníctvom investičných fondov – riziko likvidity
  - inovatívne finančné produkty - výrazný pákový efekt alebo vysoko špekulatívne investičné stratégie, napr. aj na mieru turbulencií

Finančná pozícia sektora

S výnimkou jednorazových vplyvov si bankový sektor udržuje relatívne stabilnú úroveň zisku

- Po odpočítaní mimoriadnych príjmov v r. 2016: nárast o 8 % (2018Q1: 3%)
  - Bez odpočítania mimoriadnych príjmov: pokles o 20 %
- Hlavné faktory vývoja ziskovosti:
  - Pretrváva negatívny vplyv poklesu čistých úrokových príjmov, hoci mierne sa spomalil

Pozitívny vplyv

zmiernenie poklesu sadzieb pri úveroch na bývanie
rýchlejší rast úverov podnikom
pokračujúci pokles nákladovosti retailových vkladov
pokles nákladov na kreditné riziko

Negatívny vplyv

zastavenie rastu úrok. výnosov zo spotreb. úverov
pokles výnosnosti aj objemu dlhopisového portfólia

Pozitívny vývoj ziskovosti v ostatných sektoroch

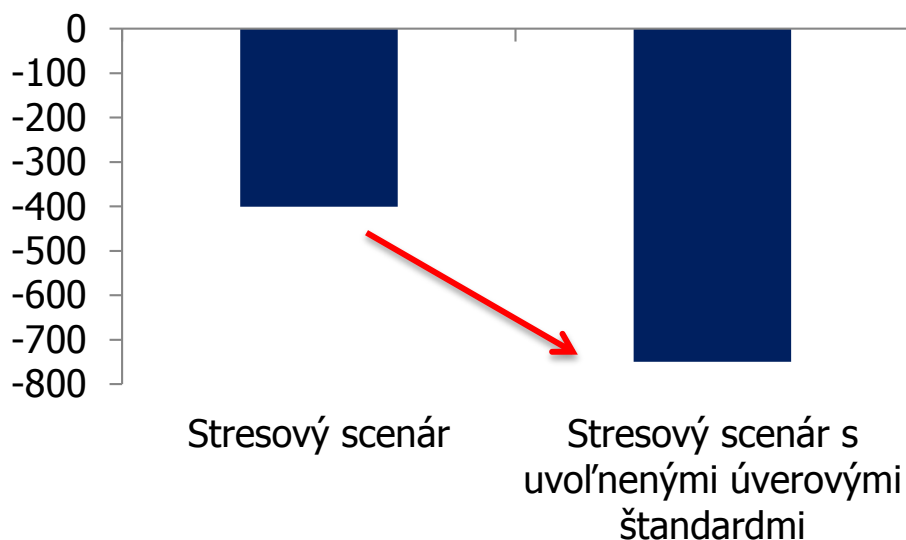
- Ziskovosť poisťovní stúpla o 13,1%
  - Pretrváva riziko pokrytia garantovaných výnosov
- Nárast ziskovosti správcovských spoločností – rast počtu sporiteľov a nových investícií do fondov
- Pokles ziskovosti v kolektívnom investovaní – medziročný pokles výnosov z dividend a zrušenia rezerv

Opatrenia výrazne prispievajú k vyššej odolnosti bánk v prípade krízy

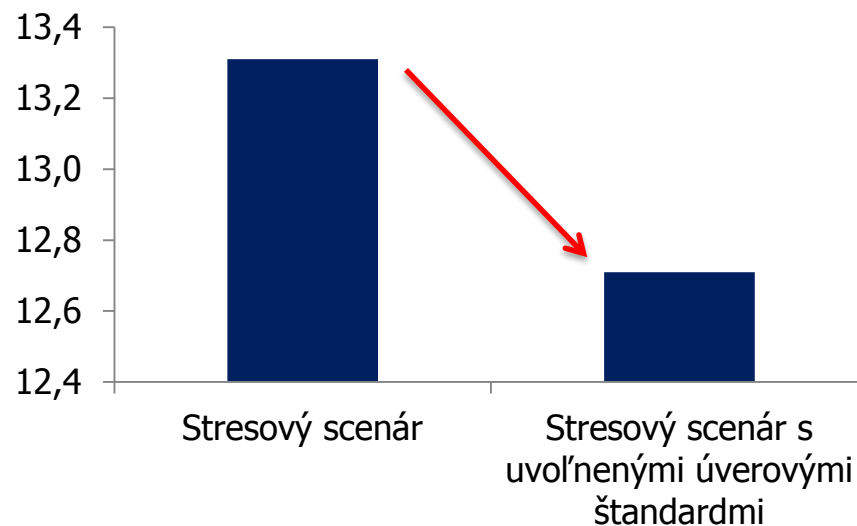

- Pokračujúci rýchly rast úverového portfólia bez zvyšovania marží zvyšuje citlivosť bánk na prípadné nepriaznivé zmeny, najmä v oblasti kreditnej kvality úverového portfólia
- Na výsledkoch stresového testovania bola vykonaná dodatočná analýza senzitivnosti na zhoršenie parametrov kreditného rizika (PD a LGD), ktoré sú priamo ovplyvňované prijatými limitmi (najmä na LTV a výšku rezervy)
- Analýza ukazuje vysokú citlivosť - pri náraste miery zlyhania o 1,5 p. b. a poklese miery návratnosti o 10 p.b. by sa straty zo stresového scenára takmer zdvojnásobili
- Zhoršenie kapitálovej primeranosti by sa prejavili najmä v skupine stredne veľkých a menších bánk

Strata bánk (v mil. EUR)

Kapitálová primeranosť

Poznámka: Stresový scenár s uvoľnenými úverovými štandardmi predpokladá vyššie miery zlyhania o 1,5 p. b. a vyššie straty v prípade zlyhania o 10 p. b. v porovnaní so stresovým scenárom.

Primeranosť vlastných zdrojov bánk medziročne vzrástla z 18,0 % na 18,6 %

- Hlavný faktor: zníženie podielu dividend
  - Zvýšenie najmä v prípade bánk s najnižšou úrovňou kapitálovej vybavenosti – min. úroveň 13 %
  - Viaceré banky pokračovali v procese optimalizácie štruktúry vlastných zdrojov – čiastočné nahradenie Tier I kapitálu menej kvalitnými vlastnými zdrojmi
- V nasledujúcich rokoch bude potrebné pokračovať v obmedzení miery vyplácania dividend
- Kapitálová primeranosť domácich bánk je pod mediánom EÚ

Solventnosť poisťovní medziročne poklesla

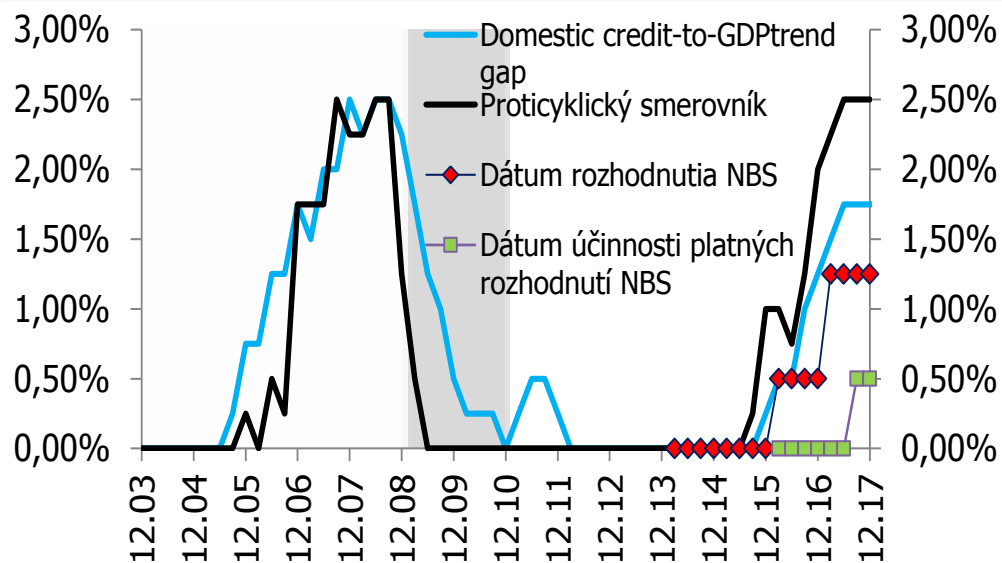
- SCR pokleslo a k septembru 2017 dosahovalo úroveň 211%
  - Rozdelenie významnej časti kapitálu vo vybraných subjektoch
- Vo viacerých poisťovniach je plnenie SCR spojené s vysokým podielom očakávaných budúcich ziskov z existujúcich zmlúv

Proticyklický kapitálový vankúš

- BR NBS pri poslednom rozhodnutí o výške CCyB rozhodla o ponechaní vankúša na úrovni 1,25 %
- Aktuálne nastavenie je pod úrovňou referenčných hodnôt
- Ak tento rozdiel pretrvá aj v nasledujúcom štvrtroku, NBS zváži zvýšenie miery proticyklického kapitálového vankúša

Cyklogram indikuje úroveň 2,50 %
Domestic credit-to-GDP_{trend} gap indikuje 1,75 %

Regulácia predschválených úverov v bankovom sektore

- Existencia výnimky pre predschválené úvery
  - Na predschválené úvery sa nevzťahuje požiadavka na rezervu ani požiadavky na dokladovanie alebo zisťovanie výšky príjmu, overovanie celkového dlhu klienta
  - Sú vyňaté z požiadavky na finančnú rezervu a ukazovateľ maximálnej zadlženosti k príjmu (DTI)
- Možná úprava
  - Výnimka na zisťovanie výšky príjmov pre klientov, ktorých príjem je možné overiť v Sociálnej poisťovni, zaniká od 1. mája 2018 v dôsledku predchádzajúcej novely zákona o spotrebiteľských úveroch
  - Preto sa navrhuje zrušiť pre týchto klientov výnimku aj pre finančnú rezervu a DTI

Náhrada nemajetkovej ujmy z PZP

- Pribúdajú spory, v ktorých klienti žiadajú náhradu nemajetkovej ujmy (poškodenie zdravia, strata života, dôstojnosti a pod.) z PZP
- Rôznorodosť súdnej praxe v danej oblasti
- Právna neistota pre poisťný sektor, otázna tvorba technických rezerv

Ďakujem za pozornosť.